

Metodický list

Význam českých alejí (střední školy)

Cíl lekce:

Studenti znají význam stromů pro přírodu a pro člověka a znají pojem alej a význam stromořadí v krajině, chápou, čím jsou aleje specifické a jaké jsou způsoby ochrany. Lekce má studenty seznámit s právní úpravou přístupu k informacím prostřednictvím aktivního procvičení žádání o informace. Studenti vědí, že existuje právní úprava získávání informací a znají, jakým způsobem si mohou požadované informace od povinných subjektů vyžádat. V rámci této lekce je použita metoda praktického nácviku. Studenti spolu s pedagogem sepíší žádost o informace a zašlou ji příslušnému úřadu. Díky této aktivitě si osvojí vědomosti o náležitostech žádosti o informace i způsobu komunikace se správními orgány.

Doba trvání lekce:

90 minut + 30 minut na vyhodnocení žádostí o informace na hodině následující za 3 týdny.

Pomůcky:

- Připravené video „Park nebo supermarket“ z cyklu Občané sobě
- Fotografie stromů nebo alejí pořizené studenty
- Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím
- Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí
- Vzory žádostí o informace

Průběh lekce:

1. Promítání (10 minut)

Park nebo supermarket (video z cyklu Občané sobě, dostupné na <http://arnika.org/skutec-park-nebo-supermarket>)

2. Obecná diskuse o významu stromů (15 minut)

Studenti (cca 5-10) představí spolužákům fotografie stromů nebo alejí, které pořídili (zejm. vysvětlí, o jaké místo se jedná a proč zvolili tento konkrétní strom nebo stromořadí).

Následuje diskuse týkající se významu stromů pro planetu a člověka a studenti mohou nastínit, jaké jsou dle jejich názoru nejzávažnější problémy týkající se zeleně a úbytku zeleně, ať už lokálně nebo globálně.

Diskuse: Co mohou studenti udělat sami? (5 minut)

Zkuste se domluvit s vaším třídním učitelem nebo ředitelem, jestli by vaše třída nebo škola nemohla zasadit svůj vlastní strom.

Zeptejte se na obecním nebo městském úřadě, jaké jsou plány péče o stromy ve vašem městě nebo obci. Sledujte, jak se město nebo obec o stromy stará.

Máte nějaké jiné nápady?

Pedagog vede se studenty debatu o tom, co mohou udělat oni sami pro stromy.

3. Diskuse o alejích (15 minut)

Otázky k diskusi:

- Jaký je význam alejí?
- Proč je často považováno za problém, pokud se alej nachází u silnice? Jak je možné pomoci tomu, aby byla alej vedoucí okolo silnice bezpečnější?

4. Žádosti o informace (10 minut)

Pedagog vysvětlí studentům, co je právo na svobodný přístup k informacím a k čemu v právním státě slouží co nejvyšší míra informovanosti občanů.

5. Praktická část (35 minut)

Studenti se rozdělí do 3 skupin. Ve skupinách pak ve spolupráci s pedagogem vypracují žádosti o informace podle vzorů. Studenti zašlou vypracované žádosti (jeden z každé skupiny) e-mailem na příslušné úřady.

1. skupina

Sepíše žádost o informace týkající se plánu péče o konkrétní alej (nejlepší je zvolit alej, která se nachází v obci nebo městě. Pokud taková možnost není, lze samozřejmě zvolit jakoukoli bližší alej, pak je ale třeba žádost zaslat na příslušný obecní nebo městský úřad).

Žadostí se bude žádat poskytnutí nejen informace o existenci plánu péče o alej, ale pokud takový plán existuje,

pak i o jeho kopii. Do žádosti je vhodné doplnit, že v případě neexistence plánu péče, je požadováno poskytnutí informací o obecně plánované péči o alej.

2. skupina

Úkolem této skupiny je zjistit, kolik alejí je v kraji, kde se nachází jejich škola, kolik stromů v těchto alejích je a kolik stromů celkem bylo v těchto alejích v kraji vykáceno za poslední rok. Žádost je třeba směřovat na krajský úřad.

3. skupina

Zjistí, kolik alejí bylo nově založeno, resp. kolik alejí bylo za poslední rok obnoveno (a kde se tyto nacházejí) a kolik stromů bylo v alejích dosazeno (veškeré údaje by se měly týkat posledního roku).

Informace by studenti měli získat do 15 dnů. Na hodině následující po tomto období je třeba počítat s časem na vyhodnocení žádostí o informace. Studenti musí být předem upozorněni, že na hodině, která bude následovat za 3 týdny po podání žádosti o informace, musí mít každá skupina připravenou zprávu o tom, jak dopadla jejich žádost o informace a sdělit získané informace ostatním.

Následuje diskuze o získaných informacích a také o tom, v jakých jiných případech lze právo na informace využít.

Význam alejí (pro učitele)

Naše země je protkána tisíci kilometrů silnic, silniček a polních cest. Většinu z nich lemují stromořadí. Tak tomu bylo odnepaměti. Aleje jsou svědectvím promyšleného komponování krajiny s naplněním estetickým ambic tehdejších elit, ale i šetrného přístupu venkovského lidu k okolnímu prostředí. Na našem území se nachází 193 památných alejí, v nichž roste 15 600 stromů. Nejvíce z nich je ve Středočeském kraji (38), druhým krajem nejbohatším na aleje je Vysočina (35).

V období po druhé světové válce byla řada stromořadí vykácena kvůli rozšiřování silnic, vyvolanému nárůstem automobilového provozu. Zbývajícím alejím nikdo nevěnoval potřebnou péči a nová stromořadí se vysazovala jen málo.

Oficiálně se jako hlavní důvod pro kácení alejí uvádí jejich nebezpečnost. Silničáři i některé policejní správy tvrdí, že za tragické nehody mohou stromy rostoucí podél silnic. Skutečnost je však jiná. Z policejních statistik vyplývá, že hlavními příčinami dopravních nehod jsou chyby řidičů: nevěnování pozornosti řízení vozidla, nedodržení bezpečné vzdálenosti, nesprávné otáčení nebo couvání, nepřizpůsobení rychlosti stavu vozovky a podobně.

Desatero nenahraditelných funkcí alejí

1. Stromořadí utvářejí harmonický charakter české krajiny a její typický ráz.
2. V létě alej chrání cestovatele před slunečním žářem. Ocení to pěší, cyklisté i řidiči aut: stín brání oslnění

sluncem a chrání povrch vozovky před přehřátím a následným vyjžděním kolejí do změkklého povrchu nebo praskáním.

3. V noci nebo za deště či mlhy usnadňuje stromořadí řidičům orientaci, ukazuje směr.
4. Alej působí jako přírodní větrolam, zmírňuje boční vítr a omezuje víření prachu z polí.
5. V zimě snižuje riziko tvoření sněhových jazyků.
6. Stromy pohlcují jemný polévatý prach a další škodliviny produkované automobily.
7. Průměrný strom spotřebuje za život na 24 milionů m³ oxidu uhličitého, skleníkového plynu způsobujícího změny klimatu.
8. Stromořadí omezuje hluk, který se ze silnic šíří k obytné zástavbě. Zejména pokud stromořadí doplňují keře, může být účinek významný.
9. Stromořadí jsou po někdejších zničení remízů posledním zbytkem přírody mezi chemicky ošetřovanými monokulturními poli a asfaltovou vozovkou.
10. Každý vzrostlý strom je domovem desítek nebo i stovek druhů rostlin a živočichů. Platí to zejména pro hmyz, ptáky a drobné živočichy.

Co umí strom

Stromy patří mezi největší organismy na Zemi. Australské eukalypty či americké sekvoje dorůstají více než sta metrů. ctívání stromů je starší než křesťanství. První záznamy o kultech stromů pocházejí ze starověku. Věštkyne v řecké Dodóně předpovídaly budoucnost ze šumění listů dubu.

Lidé odedávna vysazují stromy, které je pak mohou přežít o celá staletí. Je to způsob, jak zanechat památku dalším generacím. Rodové stromy, stromy vysazované na paměť významných událostí a stromy na hranicích pozemků jsou milníky v čase a prostoru. Mnoho stromů vysadili rolníci roku 1848 na oslavu konce roboty, řada stromů po celé republice připomíná vznik republiky v roce 1918.

I věkem jsou stromy výjimečné. Stoletých je tolik, že není možné je vyjmenovat. I u nás rostou takové, které se dožívají tisíce let — například duby nebo tisy. Stromy se staly kultovními rostlinami a pronikly do národních mýtů, legend a kalendářů, nebo i do národních a erbových znaků. Pod korunami velikánů člověk často spočine nejen proto, aby si oddychnul, ale i v tichém úžasu před jejich majestátem.

Stromy jsou charakteristickým prvkem našeho životního prostředí a dnes, v době velkého znečištění životního prostředí, jsou stále důležitější. Ostrůvky zeleně v intenzivně využívané krajině a v umělém prostředí měst vytvářejí kyslík, osvěžují vzduch, zachycují prach a škodliviny, hubí choroboplodné mikroorganismy, poskytují stín a tlumí hluk. Zeleň v prostředí takřka odtrženém od přírody umožňuje vnímat přirozené rytmy, střídání dob vegetace a vegetačního klidu. Stromy vysazované od renesance podél řek a cest jsou důležitým životním prostorem pro řadu živočichů, utvářejí typickou českou krajinu a připomínají moudrost našich předků. Úbytek zeleně ohrožuje lidské zdraví.

Stromy filtrují vzduch

Vegetace působí jako přirozený filtr škodlivých látek v ovzduší. Stromy zachycují především jedovatý přízemní ozón a jemný poléťavý prach, který na sebe váže řadu toxických látek, dále oxidy síry a dusíku, oxid uhelnatý a další látky. Američtí vědci z týmu Davida J. Nowaka ve svém článku publikovaném v roce 2006 vypočetli, že stromy ve městech Spojených států odstraní ročně z ovzduší 711 000 tun škodlivin. Hodnotu těchto služeb vědci vypočetli na 3,8 miliardy dolarů.

Stromy zlepšují kvalitu vzduchu

Stromy zvlhčují vzduch, a zlepšují tím jeho kvalitu z hlediska lidského zdraví (to je důležité zejména pro astmatiky). Zároveň některé dřeviny do svého okolí uvolňují silice (tzv. fytoncidy), které hubí nebezpečné choroboplodné zárodky.

Stromy vyrovnávají teplotní extrémy

V zimě brání stromy vysázené v blízkosti budov jejich vysokým tepelným ztrátám, neboť zmírňují proudění studeného vzduchu. Vegetace je schopna snížit tepelné ztráty o 20 až 50 %. V létě naopak vegetace ochlazuje své okolí lépe a efektivněji než veškerá klimatizační zařízení. Vzrostlý, vodou dobře zásobený strom může během jednoho dne odpařit až 400 litrů vody, a z ovzduší tak odčerpá téměř 280 kWh tepelné energie. Tato energie se uvolní v noci při kondenzaci páry; vznikne rosa. Pod stromy lze proto ve dne proto naměřit až o 3°C nižší teplotu než v okolí, v noci naopak teplotu o tři stupně vyšší.

Stromy vytvářejí kyslík

Vzrostlý strom vyrobí takové množství kyslíku, že by teoreticky pokrylo potřebu kyslíku k dýchání nejméně deseti lidí.

Stromy tlumí hluk

Zeleň funguje jako protihluková bariéra. Díky členitému povrchu může na frekventovaných ulicích snižovat hluk na přijatelnější míru. Platí, že čím hustší a širší porost, tím je jeho efekt na tlumení hluku výraznější.

Stromy utvářejí krajinu

Význam stromů pro krajinu si naši předkové uvědomovali přinejmenším od renesance. V té době začíná přechod od krajiny obývané a využívané, ke krajině utvářené, komponované, krajině kulturní. Stromořadí vysazovaná v renesanci a baroku zajišťovala dominantní místo v krajině šlechtickým sídlům, letohrádkům či církevním objektům. Utváření krajiny v té době je typické velkorysým přístupem. Dodnes můžeme obdivovat stromy vysázené v těch dobách; jejich myšlenkovým dědictvím je i dnešní tradice stromořadí.

Stromy jsou posledním zbytkem přírody ve městech

Zeleň v městském prostředí takřka odtrženém od přírody umožňuje vnímat přirozené rytmy, zejména střídání ročních období. Zelené plochy a parky jsou místem ke sportování i odpočinku, stromy jsou zdrojem inspirace a estetických požitků.

Strom je biotopem

Strom vytváří prostředí pro život dalších, na něj vázaných druhů rostlin a živočichů. Zejména dozívající, trouchnivější stromy s dutinami nabízejí příležitosti k životu bohaté paletě druhů včetně druhů ohrožených a chráněných. Jednotlivé stromy v zemědělské krajině slouží jako útočiště pro ptáky a pro hmyz.

Více informací na www.arnika.org/stromy

Teoretická část: Žádosti o informace

Každý občan má právo na svobodný přístup k informacím nejen o životním prostředí, ale také o nejrůznějších otázkách fungování veřejné správy. Tyto informace musí poskytovat státní orgány a orgány územní samosprávy. Právo na informace upravují především tyto dva zákony – zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí (dále jen „zákon o právu na informace o životním prostředí“) a zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím (dále jen „zákon o svobodném přístupu k informacím“). Mezi oběma zákony jsou určité rozdíly.

Podle zákona o svobodném přístupu k informacím se postupuje tehdy, když chce občan získat různorodé informace, které však přímo nesouvisí se životním prostředím. Může se jednat o informace o chodu úřadu, o nákladech, které úředníci vynakládají třeba na úklid ulic nebo přestavbu náměstí. Sám zákon o svobodném přístupu k informacím vymezuje pojem informace velmi obecně. K problematice svobodného přístupu k informacím se často a vyjadřoval Nejvyšší správní soud a mnohdy se postavil na stranu co nejširšího informování veřejnosti.

Informace jsou povinny poskytovat tzv. povinné subjekty. Mezi ně se řadí:

- státní orgány,
- územní samosprávné celky a jejich orgány,
- veřejné instituce,
- subjekty, kterým zákon svěřil rozhodování o právech, právem chráněných zájmech nebo povinnostech fyzických nebo právnických osob v oblasti veřejné správy

V judikatuře Ústavního soudu, Nejvyššího správního soudu a někdy i krajských soudů můžeme najít celou řadu zajímavých institucí, které mají povinnost poskytovat informace. Namátkou lze zmínit: Českou národní banku, Správu úložiště radioaktivního odpadu, Pozemkový fond,

organizační složky obce, příspěvkové organizace obce (jako jsou základní školy a další školské právnické osoby), Kancelář prezidenta republiky a Národní památkový ústav, Všeobecnou zdravotní pojišťovnu, Českou televizi, Český rozhlas a státní podnik Letiště Praha. Povinným subjektem se nedávno stal dokonce fotbalový klub FC Hradec Králové.

Informace je možné získat tzv. aktivně – jejich vyhledáním v databázích (jako je informační systém SEA/EIA nebo Integrovaný registr znečišťování). Druhou možností je vybraný úřad, který by danou informaci měl mít k dispozici, požádat. Žádost může být ústní, telefonická, může být písemná – poslaná e-mailem (prostřednictvím e-mailové adresy elektronické podatelny), prostřednictvím datové schránky nebo poštou. Zákon o svobodném přístupu k informacím také obsahuje jasná pravidla, jakou podobu má mít žádost.

Pokud úřad má informace k dispozici, měl by je do 15 dnů poskytnout. Jestliže mu v poskytnutí brání nějaká zákonem předvídaná překážka, musí vydat správní rozhodnutí, kterým odmítne informaci poskytnout. V případě, že povinný subjekt vydal rozhodnutí o odmítnutí žádosti, musí žadatel podat (obvykle do 15 dnů od doručení rozhodnutí) odvolání. Pokud nebylo takové rozhodnutí vydáno, ale žadatel neobdrží informace, které požadoval (ať už je důvodem cokoli), může podat stížnost na postup při vyřizování žádosti o informace. Druhým zákonem, který upravuje poskytování informací, je zákon o právu na informace o životním prostředí. Tento zákon se vztahuje na situace, kdy žadatel chce získat informace týkající se životního prostředí.

*Více informací na
www.arnika.org a www.otevrete.cz*

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

nadace
partnerství
| LIDÉ A PŘÍRODA

ggfördert durch

Deutsche Bundesstiftung Umwelt

Podpořil Program švýcarsko-české spolupráce prostřednictvím Nadace Partnerství / www.swiss-contribution.cz a www.nadacepartnerstvi.cz
a Německá spolková nadace pro životní prostředí.

ALEJE:

